

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศในโลกและเป็นปัญหาสำคัญที่นานาประเทศมีฉันทามติร่วมกันแก้ไข เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่มีพรมแดนและสามารถแพร่กระจายทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของโลกอย่างกว้างขวาง เป็นที่น่ายินดีที่ในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจอย่างมากจากทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา ด้วยสำนึกที่มีร่วมกันว่าความเสื่อมโทรมและมลพิษของสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความอยู่รอดของมนุษยชาติ (Sale and Lee, 1972: 3) ความเสื่อมโทรมและความเป็นพิษของสิ่งแวดล้อมนอกจากจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์แล้วยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชากร และอาจมีความรุนแรงถึงแก่ชีวิตได้ (Myer, 1972: 8-10)

แนวคิดในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ของสหประชาชาติซึ่งสืบเนื่องมาจากการประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิลได้ระบุว่า ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม คือ ประชากร การบริโภค และเทคโนโลยี (สุชาติ ฉิมวิเศษ, 2541: 42) และเมื่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปเพราะปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้ก็คือ ตัวของประชากรนั่นเอง

สำหรับประเทศไทยนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตลอดช่วงเวลาแห่งการพัฒนาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีแผนพัฒนาประเทศเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2504 จวบจนถึงปัจจุบันปรากฏว่า เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของการพัฒนาดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดปัญหาหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากความไม่เพียงพอ และไม่มีประสิทธิภาพของการให้บริการสาธารณสุขไปท้องถิ่นพื้นฐานในเขตเมือง ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในชนบทที่ถูกระดมมาเป็นฐานการผลิต โดยปราศจากการจัดการที่มีประสิทธิภาพ (สุภจิต มโนพิโมกษ์, 2540: 397) ดังที่ได้พบจากบันทึกการประเมินผลการพัฒนาที่ปรากฏอยู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 ว่า

“การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในระยะที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปเป็นอุตสาหกรรม บริการ และการเกษตร รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงจากสภาพชนบทเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านมลพิษต่างๆ มีความรุนแรงยิ่งขึ้น”

ผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มาตามลำดับ ดังที่ได้พบข้อเท็จจริงในรายงานการประเมินผลของการพัฒนาที่ผ่านมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ว่า

“ การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ ในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ป่าไม้ยังคงถูกทำลายถึงปีละ 1 ล้านไร่ ที่ดินทำกินถูกชะล้างพังทลาย คุณภาพของแม่น้ำ ลำคลอง เปลี่ยนแปลงไปจนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงทั้งในด้านคุณภาพของอากาศ ปริมาณฝุ่นละออง รวมทั้งเสียงในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองหลักในภูมิภาคนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540: 2)

นอกจากการเร่งรัดพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว นักวิชาการสาขาต่างๆ ล้วนมีข้อสรุปที่ตรงกันว่า จำนวนประชากรและพฤติกรรมของประชากรก็มีส่วนผลักดันให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน (อนเนก สิทธิประศาสน์, 2523; ณรงค์ ธีรชัย, 2525; ทวีศักดิ์ ปิยะกาญจน์, 2529; สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530; จุมพล หนิมพานิช, 2532 อ้างถึงใน ฐากร การิกาญจน์, 2537: 8-13) ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการในด้านการบริโภคและอุปโภคยังมีมากขึ้น นอกจากนี้ประชาชนทั่วไปยังต้องการดำรงชีพอยู่ด้วยความสุขสบาย ในบางรายก็มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ทำให้ต้องมีการนำทรัพยากรมาใช้ในการผลิตประเภทต่างๆ มากขึ้นจนในที่สุดก็ทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ การขาดแคลนทรัพยากรและปัญหาภาวะมลพิษที่ยากต่อการแก้ไข เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากประชากรอีกประการหนึ่ง นั่นคือ การที่ประชากรของชาติยังไม่ได้รับการพัฒนาในด้านคุณภาพเท่าที่ควร ประชากรส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างน้อย จึงทำให้ประชากรมีความสนใจ มีความตระหนัก หรือมีความเข้าใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ดีเท่าที่ควร ดังเช่นการศึกษาของ ผงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 155) ในเรื่องความ

สนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยโดยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจสถิติสังคม การสำรวจทัศนคติของประชากรทางสังคม พ.ศ. 2536 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งพบว่า ประชากรไทยมีระดับความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับสนใจมากเพียงร้อยละ 13.8 เพียงแค่สนใจร้อยละ 40.9 และไม่สนใจร้อยละ 45.3 ซึ่งการที่พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรในประเทศยังไม่สนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องที่น่าวิตกอย่างยิ่ง และยังพบว่าแม้แต่ในกลุ่มของผู้ที่มีการศึกษาสูงก็ยังคงเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เช่น งานวิจัยของ Naiyana Srichai (1989: 833-A) เรื่องการศึกษาความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาได้จัดลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมรองจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการเมือง

นอกจากนี้การสำรวจทัศนคติของประชากรทางสังคมเมื่อ พ.ศ. 2541 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรไทยมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมร้อยละ 60.6 และไม่สนใจร้อยละ 39.4 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542: 46) ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่ยังไม่น่าพอใจ เพราะในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันนี้ ผู้บริหารประเทศมีความจำเป็นต้องหาหนทางสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนโดยเร็วเพื่อจะได้อาศัยความร่วมมือของประชาชนในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นควรจะต้องเร่งสร้างจิตสำนึกในกลุ่มประชากรทุกเพศและทุกวัยให้เกิดความสนใจและมีความเข้าใจในทิศทางที่ถูกต้อง รวมทั้งรู้จักบทบาทของตนในการช่วยกันพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมให้มีความปลอดภัยและมีคุณภาพและมีความยั่งยืนสืบไป

การสร้าง ความสนใจและมีทัศนคติที่ดีในเรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความสนใจหรือทัศนคติอาจจะเป็นเครื่องชี้วัดว่า สิ่งแวดล้อมในเขตที่อยู่อาศัยของประชากรกลุ่มนั้นมีคุณภาพเช่นใด สาธารณสุขของการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงอยู่ที่การสร้าง ความสนใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติในด้านสิ่งแวดล้อม (Hortzon, 1971: 85) นอกจากนี้ Yearly (1996: 64-65) กล่าวว่าเมื่อประชากรโลกมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักของวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีวัตถุประสงค์หลักที่จะให้มีการสร้างความรู้ ทัศนคติ ความตระหนัก ความสนใจ และความรู้สึที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม จนนำไปสู่การมีทักษะในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างชำนาญและถูกต้อง (ประชา อินทร์แก้ว และคณะ, 2542: 188)

จากแนวคิดข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาวและเกิดความยั่งยืนนั้นจะต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของประชากรเป็นประการแรก รวมทั้งการกระตุ้นให้ประชากรเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าหากประชากรมีทัศนคติที่ดี

และจิตสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแล้ว โอกาสที่จะทำให้เขาเหล่านั้นมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น และการกำหนดมาตรการใดที่จะนำมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานว่า ณ กาลเวลาปัจจุบัน ประชากรไทยคิดอย่างไรต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างในความคิดนั้นมีปัจจัยใดบ้างที่สำคัญ

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ทั้งในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยและที่มีความสัมพันธ์กับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรไทยสนใจมากที่สุด โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลจากการสำรวจทัศนคติของประชากรทางสังคม พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2541 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ภายหลังจากการสำรวจความสนใจของประชากรไทยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติในรอบแรกเมื่อปี พ.ศ. 2536 และทำการสำรวจอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2541 ประชากรไทยมีแนวโน้มของความตระหนักหรือความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นบ้างหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาว่า ช่วงระยะเวลาจากปี พ.ศ. 2536 ถึง พ.ศ. 2541 นั้นอยู่ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 โดยก่อนหน้านี้นั้นคือในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 พบว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เป็นแผนที่เริ่มให้ความสำคัญกับการดึงประชากรเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้นมาบังคับใช้ด้วย ฉะนั้นเมื่อมีการสำรวจความสนใจของประชากรเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในปี พ.ศ. 2536 เป็นข้อมูลพื้นฐานไว้แล้ว จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากจะได้มีการติดตามข้อมูลในส่วนนี้ในระยะเวลา 5 ปีต่อมา ซึ่งสามารถให้ข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบได้ว่า ในระยะเวลา 5 ปีหลังจากมีการสำรวจในรอบแรกแล้ว ความสนใจของประชากรต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมจะมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

ผลการศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานของรัฐในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชากรเกิดความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และสามารถใช้อ้างอิงข้อมูลที่ถูกต้องในการประพจน์ปฏิบัติเกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจะเป็นแนวทางนำไปสู่การหามาตรการ กลยุทธ์ และวิธีปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชากรไทยมีความสนใจและมีพฤติกรรมในการรักษาและให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชาติในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสัดส่วนของความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรไทยสนใจมากที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2536 และปี พ.ศ. 2541
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมกับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรไทยสนใจมากที่สุดเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลของปี พ.ศ. 2536 และปี พ.ศ. 2541

แนวคิดเชิงทฤษฎี

การเปรียบเทียบความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยในปี พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2541 ได้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเรื่องประชากรและสิ่งแวดล้อม
2. แนวคิดเรื่องการปรับตัวของมนุษย์ต่อสภาวะแวดล้อม
3. แนวคิดเรื่องจิตสำนึกและความตระหนักของประชากรต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม
4. แนวคิดเรื่องความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

1. แนวคิดเรื่องประชากรและสิ่งแวดล้อม

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2530) ได้ให้นิยามของประชากร (Population) ไว้ว่า “ประชากร หมายถึง หมู่พลเมือง” และได้ให้นิยามของสิ่งแวดล้อม (Environment) ไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่แวดล้อม” นอกจากนี้พจนานุกรม Webster (1989: 416) ยังได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความซับซ้อนทางกายภาพ เคมี ภูมิภาพและองค์ประกอบทางชีวภาพ เช่น อากาศ ดิน และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต หรือระบบนิเวศชุมชน และเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบการดำรงชีวิตและหมายถึงผลรวมของสังคมและวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกันและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน”

นอกจากนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (2535: 1) ได้ให้นิยามไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ และชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้น โดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น”

ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรและสิ่งแวดล้อมนั้น ได้มีนักวิชาการเสนอแนวความคิดไว้หลายท่าน อาทิเช่น

Demeny (1990) ได้เสนอแนวความคิดไว้ในบทความเรื่อง Tradeoffs Between Human Numbers and Material Standards of Living ว่า กิจกรรมทุกชนิดของมนุษย์ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะโครงสร้างของสิ่งแวดล้อม และเพิ่มความเข้มข้นขึ้นอีกเมื่อจำนวนของมนุษย์ได้ทวีสูงขึ้น ดังนั้นความรู้หรือความที่ต้องรับรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมจึงไม่ควรจำกัดอยู่ในมุมมองของ “แง่ดี” ในการมีเทคโนโลยีเท่านั้น แต่จะต้องรับรู้ถึง “แง่เสีย” ด้วยเช่นกัน

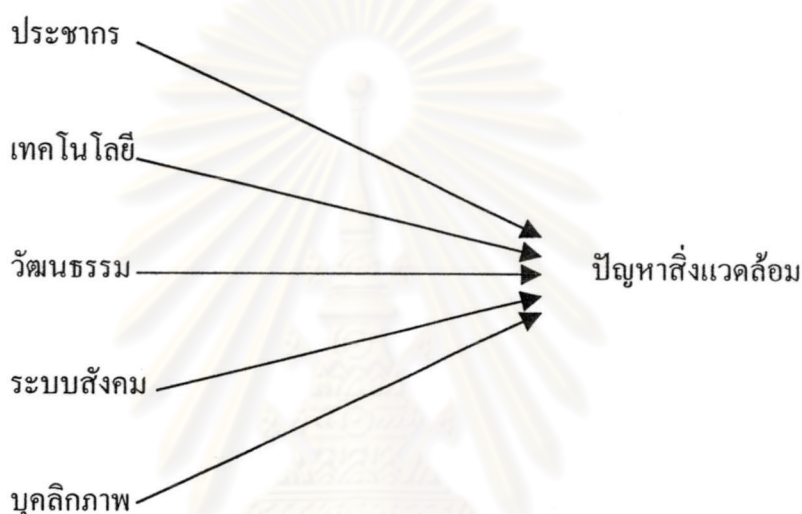
Myers แห่งมหาวิทยาลัย Oxford ในสหราชอาณาจักรมีแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประชากรและสิ่งแวดล้อมใน 4 ประเด็นหลักดังนี้คือ 1) ขนาดประชากร 2) ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม 3) การบริโภค ซึ่งมีรายได้และการดำเนินชีวิตเป็นตัวกำหนด และ 4) เทคโนโลยีที่ใช้เพื่อสนองการบริโภคแต่มีอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม โดยอธิบายว่า ปัจจัยใน 3 ประเด็นแรกนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันในหลายระดับ กรณีที่มีประชากรเพิ่มขึ้นหรือน้อยลงนั้นจะเป็นสิ่งที่สร้างความกดดันให้กับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง (United Nations, 1994: 55)

Sherbinin and Kalish (1994) ได้แสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรและสิ่งแวดล้อมว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชากรและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญทั้งในแง่ของนิเวศวิทยา การพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก การลดลงของโอโซน การตัดไม้ทำลายป่า การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การเสื่อมสภาพของที่ดิน ตลอดจนปัญหามลพิษต่างๆ นั้น เป็นผลมาจากปัจจัยทางประชากรอันได้แก่ การเพิ่มขนาดและอัตราทางประชากร การกระจายตัวอย่างไม่สมดุลของประชากร พลวัตของการย้ายถิ่น พฤติกรรมของประชากร รวมถึงแบบแผนการบริโภคของประชากร

Dunlap (1994: 45-78) ได้แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมนั้นมีหน้าที่หลัก 3 ประการคือ เป็นคลังแห่งทรัพยากร เป็นพื้นที่อยู่อาศัย และเป็นห้องรับของเสีย ซึ่งหน้าที่ทั้ง 3 ประการของสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นหน้าที่ที่เอื้อประโยชน์ต่อตัวประชากรทั้งสิ้น การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมของประชากรต้องอยู่ภายใต้วิสัยสมารถที่รองรับได้ของโลก หากการบริโภคของประชากรเกินวิสัยสมารถที่รองรับได้ของโลกแล้วจะทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลสะท้อนต่อตัวประชากรโดยตรง

นอกจากนี้ Dunlap ยังได้สรุปถึงสาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยแนวคิดของ Ehrlich (1968), Duncan (1971), White (1971), Pogo (1974) และ Schnaiberg (1986) ว่าเกิดจากการเพิ่มประชากร เทคโนโลยี วัฒนธรรม ระบบสังคม และบุคลิกภาพ ซึ่งทุกสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมล้วนเกิดขึ้นจากตัวประชากรและพฤติกรรมของประชากรทั้งสิ้น

แผนภาพที่ 1 สาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อม

ที่มา: Dunlap, 1994: 66

Brown, Renner and Flavin (1997) ได้เขียนคำปรารภไว้ในหนังสือชื่อ Vital Signs สรุปได้ว่า ทุกวันนี้แม้จะมีข้อมูลจำนวนประชากรได้พิมพ์ออกเผยแพร่อยู่เป็นประจำก็ตาม แต่ข้อมูลนี้ก็มิได้ให้ภาพควบคู่กับความเสื่อมโทรมหรือสูญเสียในสิ่งแวดล้อม ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น พืช สัตว์ น้ำมัน และอากาศ แม้เทคโนโลยีจะช่วยให้มีการเจ็บป่วยลดน้อยลงในบางโรค แต่หลายประเทศในบางภูมิภาคของโลกยังประสบปัญหาที่เกิดจากผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาเรื่องการวางแผนครอบครัว ภาวะความเจ็บป่วย การสาธารณสุข ตลอดจนความต่ำต้อยในสถานภาพสตรีของบางกลุ่มชน ข้อมูลเรื่องสิ่งแวดล้อมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจและต้องตามติดสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประชากรและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงในปัจจัยทางประชากรและการกระทำของประชากรมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมก็มีนัยสำคัญต่อความเป็นอยู่และคุณภาพของประชากรด้วยเช่นกัน ดังนั้นประชากรต้องให้ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม และปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมเพื่อการอยู่รอด

2. แนวคิดเรื่องการปรับตัวของมนุษย์ต่อสภาวะแวดล้อม

แนวคิดและทฤษฎีทางนิเวศวิทยาได้กล่าวถึง ลักษณะของการปรับตัวของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง การที่มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ จะต้องมีการปรับตัวโดยธรรมชาติเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ภายใต้เงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปของสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามความสามารถในการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์นั้นก็ไม่สามารถทำได้โดยการแยกตัวเองออกไปจากสิ่งแวดล้อม หรือไม้อาจจะปฏิเสธเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อมที่จะบังเกิดขึ้นในทุกลักษณะ (Hawley, 1950: 16-19)

Lazarus (1969; อ้างถึงใน นิภา นิธยาน, 2520: 7-9) ได้อธิบายเกี่ยวกับการปรับตัว (Adaptation) ตามกฎเกณฑ์ทางนิเวศน์ธรรมชาติว่า สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกที่เต็มไปด้วยภัยอันตรายได้เท่านั้นที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ และการปรับตัวนั้นเป็นกระบวนการที่เป็นไปตามความต้องการของร่างกาย

Odum (1971) อธิบายว่า การปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมสามารถเพิ่มโอกาสให้การดำเนินชีวิตอยู่รอดได้ การปรับตัวด้วยการเรียนรู้เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่มีมนุษย์จำเป็นต้องกระทำ และการเรียนรู้สามารถกระทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ความสนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ หรือการใช้ความสังเกตในเรื่องต่างๆ และใช้วิจารณ์ญาณของตนตัดสินใจว่าตนจะต้องทำอย่างไร จึงจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ในระบบของสิ่งแวดล้อมอย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

นอกจากนี้ Bell and Others (1996: 124-125) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ ระดับของการเร้า ความเข้าใจและจิตสำนึกที่แตกต่างกันของบุคคล

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์ต่อสภาวะแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตซึ่งต้องการดำรงอยู่อย่างยาวนานนั้นความจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านบทบาท พฤติกรรม หรือทัศนคติควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการที่มนุษย์จะปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้นั้น มนุษย์จะต้องให้ความสนใจต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเป็นลำดับแรก ทั้งนี้เพื่อจะได้หาวิธีการที่เหมาะสมในการปรับตัวได้อย่างสมดุลและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. แนวคิดเรื่องจิตสำนึกและความตระหนักของประชากรต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2530) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกไว้ว่า “จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า” ดังนั้นจิตสำนึกของประชากรต่อสิ่งแวดล้อมจึงเป็นภาวะที่ประชากรตื่นตัวหรือให้ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม หากประชากรมีจิตสำนึกต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพที่ดี

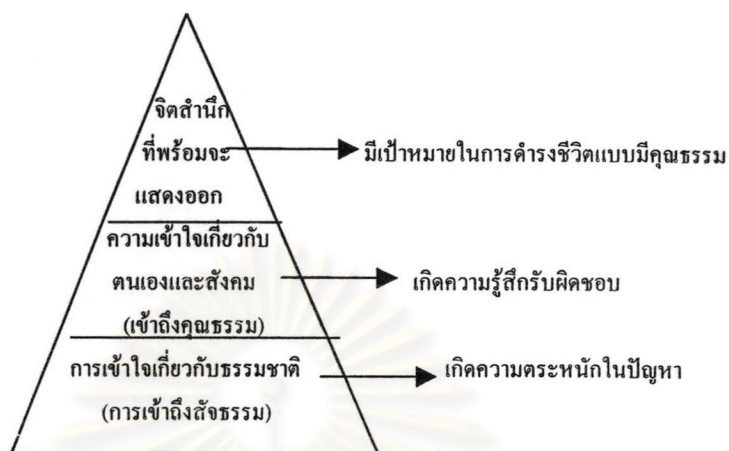
Kaffka (1978) สรุปว่า ความตระหนักหรือความสนใจมีความใกล้เคียงกับความสำนึก เป็นภาวะทางจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ ซึ่งเกิดจากการรับรู้ และความสำนึก เป็นภาวะที่บุคคลได้รับรู้และได้ประสบการณ์ต่างๆ แล้วมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งเป็นภาวะตื่นตัวของจิตใจต่อเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ และจิตสำนึกนี้เกิดจากปัจจัยต่างๆ คือ ระยะเวลา ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และสิ่งเร้าภายนอก

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2532 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าถวายพระพรเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต มีใจความตอนหนึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของประเทศและของโลกที่กำลังมีความรุนแรงยิ่งขึ้น พระองค์ทรงแสดงความห่วงใยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนชาวไทยกำลังประสบอยู่ พร้อมทั้งทรงเตือนพสกนิกรให้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษอย่างจริงจัง ด้วยความสุจริตรอบคอบ โดยให้ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องปฏิบัติมิใช่เพียงเพื่อประเทศไทยเท่านั้น หากเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของโลก (กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพลังงาน, 2534: 159)

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเห็นว่า นับเป็นการเริ่มต้นที่มีผลทำให้ประชากรในประเทศตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และเป็นจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวในการดำเนินงานเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม (เรื่องเดิม: 160)

วรากร ศรีสุวรรณ (2539: 63-70) แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษว่า จะต้องเป็นผู้มีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม และการที่จะมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมได้นั้นก็คือ จะต้องรู้และเข้าใจธรรมชาติตามความเป็นจริงและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม คือ ต้องเข้าใจธรรมชาติตามความจริง มีความจำเป็นจะต้องเข้าใจตนเองและเข้าใจสังคมด้วย สำหรับการมีคุณธรรมทางสิ่งแวดล้อมนั้นคือจะต้องเข้าถึงสัจธรรมและความเป็นจริงของธรรมชาติอย่างเพียงพอ

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบของจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม

ที่มา: วรากร ศรีสุวรรณ. 2539: 64

การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม เป็นงานที่ละเอียดอ่อนและต้องใช้เวลาเนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องมีการปรับพฤติกรรมและทัศนคติในทิศทางที่จะเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะมีข้อขัดข้องในเชิงพฤติกรรมและผลประโยชน์ที่ประชาชนเคยชิน หรือเป็นสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีพ โดยเฉพาะในขั้นพื้นฐานที่จำเป็น

อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมและความสูญเสียคุณภาพของสิ่งแวดล้อมนั้นจะไม่บรรลุผลได้อย่างแท้จริงหากประชาชนขาดความสนใจในปัญหานี้ หรือให้ความสนใจบ้างเพียงผิวเผิน เพราะถ้าประชากรไม่สนใจอย่างจริงจังแล้ว โอกาสที่จะให้ความร่วมมือกับภาครัฐหรือองค์กรอื่นๆ ก็คงเป็นไปได้ยาก และผู้ที่ให้ความสนใจจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาได้ชัดเจนและลึกซึ้งกว่า เมื่อประชากรมีความเข้าใจและให้ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้วจะสามารถใช้พลังของประชาชนผลักดันผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติไปในทางที่ถูกต้องได้

4. แนวคิดเรื่องความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

Runes (1956: 14) ได้ให้ความหมายของความสนใจไว้ว่า ความสนใจเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับความตั้งใจในบางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะ

Krathwohl, Bloom and Masia (1973: 95-105) กล่าวว่า ความสนใจประกอบไปด้วยความตระหนัก การยินดียอมรับ การเลือกรับ การยินยอมในการตอบสนอง ความเต็มใจที่จะตอบสนองและการยอมรับในคุณค่า และสรุปว่าความสนใจยังเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติอีกด้วย

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2538: 230) กล่าวว่า ความสนใจมีลักษณะใกล้เคียงกับทัศนคติมาก กล่าวกันว่าความสนใจเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ นั่นคือ ความสนใจเป็นความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งหมายถึงทัศนคติทางบวกหรือทัศนคติที่ดีนั่นเอง

จากนิยามข้างต้นสามารถสรุปความหมายของความสนใจได้ว่า ความสนใจเป็นความรู้สึกชอบ ความพอใจ ความตระหนัก การยอมรับคุณค่าของบุคคลที่มีต่อวัตถุ แนวคิด ประสบการณ์หรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จนทำให้บุคคลมีความเพียรพยายามและสามารถกระทำจนบรรลุจุดมุ่งหมาย

Winner (1977: 61-73) กล่าวว่า ทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมคือวิสัยทัศน์ที่นานาประเทศคิดว่าจะนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ดีในด้านสิ่งแวดล้อม โดยความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและปัจจัยอื่นๆ ที่สิ่งแวดล้อม คือ การศึกษา อายุ เขตที่อยู่อาศัย องค์กรที่ปกครอง และเพศ

McAndrew (1992: 289-290) ได้กล่าวถึงความแตกต่างของปัจเจกบุคคลในด้านความตระหนักหรือความสนใจและการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมว่าเกิดจาก การศึกษา อายุ เพศ เขตที่อยู่อาศัย ชาติพันธุ์ ชั้นชนทางสังคม รายได้ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ Bell and Others (1996: 31-33) มีความเห็นว่า ความสนใจหรือทัศนคติของบุคคลนั้นเป็นผลมาจากพันธุกรรม ความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้ วัฒนธรรม และบรรทัดฐานของสังคม โดยเฉพาะในทางสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น ประสบการณ์ตรงของบุคคลมีประโยชน์มากกว่าการเรียนการสอน ถ้าคนมีความสนใจหรือทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดจริยธรรมและพฤติกรรมในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ เมื่อคนในสังคมตระหนักว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษเป็นสิ่งที่ผิดแปลกไปจากบรรทัดฐานของสังคมแล้ว จะทำให้พวกเขาร่วมมือกันแก้ปัญหาเพราะปัญหานั้นจะส่งผลกระทบต่อพวกเขาได้

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นนี้สามารถสรุปได้ว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น มนุษย์จะต้องให้ความสนใจกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา และต้องมีความสามารถที่จะปรับตัวให้สมดุลกับขนาด โครงสร้าง และวัฏจักรของสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด หากมนุษย์ต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มนุษย์ต้องมีความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันฟื้นฟู รักษาและอนุรักษ์ให้

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ และเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติอย่างยั่งยืนสืบไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสนใจและความตระหนักของประชากรต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมประสบผลสำเร็จ (Bhattacharya, 1980: 283-284) หน่วยงานภาครัฐจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้และได้กำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อกระตุ้นให้ประชากรของชาติมีจิตสำนึกและมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530: 141) แต่ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น นั่นคือ ประเทศไทยยังมีงานวิจัยที่เป็นระบบและเป็นการวิจัยที่ต่อเนื่องระยะยาวเพื่อติดตามและประเมินผลของนโยบายและมาตรการต่างๆ ว่ามีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน ความสนใจของประชากรต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือไม่อยู่น้อยมาก (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2544: 182) ดังนั้นจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงในความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

สำหรับในต่างประเทศนั้น ได้มีการติดตามความเปลี่ยนแปลงในความสนใจของประชาชนที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental poll) ในช่วงปี ค.ศ. 1965, ค.ศ. 1970 และ ค.ศ. 1980 ซึ่งดำเนินการโดย Resources for the Future (RFF) ผลการสำรวจพบว่า ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนจะเพิ่มขึ้นในทุกปีทำการสำรวจ โดยเฉพาะความสนใจที่มีต่อปัญหามลพิษทางอากาศและมลพิษทางน้ำจะเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุด ซึ่งผลการสำรวจนี้ได้ถูกใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่หน่วยงานของภาครัฐหลายหน่วยงานเช่น The U.S. Department of Agriculture, the U.S. Department of Energy และ the Environmental Protection Agency (U.S. Government Printing Office, 1980: 401-430)

นอกจากนี้การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุดมีอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน และจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศจึงได้นำปัจจัยบางปัจจัยมาพิจารณาหาความสัมพันธ์พอสังเขปดังนี้

1. ปัจจัยทางประชากร

1.1 เพศ

เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ชายและหญิงมีความแตกต่างกันในด้าน บทบาทหน้าที่ ตลอดจนมีความต่างกันอย่างชัดเจนในด้านพฤติกรรม โลกทัศน์ ความโน้มเอียง ความคาดหวัง ทักษะคิด อารมณ์ อุปนิสัย ฯลฯ (โคทม อาริยา, 2527 อ้างถึงใน ภัตสร ลิมานนท์, 2542: 2) ดังนั้น ประเด็นปัจจัยเรื่องเพศจึงน่าจะส่งผลกระทบต่อความแตกต่างในด้านความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุดด้วย ทั้งนี้โดยที่มีผลการศึกษาหลายเรื่อง ที่ชี้แนะถึงความแตกต่างดังกล่าว อาทิเช่น

งานวิจัยของ Arizpe and Others (forthcoming อ้างถึงใน UNFPA, 1994: 28) พบว่า ผู้หญิงนั้นมีความดีอกว่าผู้ชายในสถานภาพทางสังคม รวมทั้งในเรื่องของจิตสำนึกต่อทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วันพร ผลาวลัย (2538) เรื่องความรู้และความตระหนักของครูมัธยมศึกษาในเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาชายฝั่งตะวันออกก็พบว่า ครูมัธยมชายจะมีความรู้และความตระหนักในเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาชายฝั่งตะวันออกมากกว่าครูมัธยมหญิง และรายงานของบริษัท AGRODEV CANADA (1988: 136-137) ที่เสนอต่อธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) เกี่ยวกับสถานภาพของสตรีในประเทศ มาเลเซียว่า ความดีอกกว่าในสถานภาพทางสังคมทำให้สตรีมาเลเซียให้ความสนใจต่อสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมและมีความตระหนักต่อผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าผู้ชาย รวมถึงงานวิจัยของ สุณันทา สุวรรณโณคม และคณะ (2542: 123-153) ที่ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับระบบนิเวศวิทยาของป่าชายเลน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ชายมีความตระหนักในความสัมพันธ์และคุณค่าของป่าชายเลนมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้การศึกษาของ รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2543: 18) เรื่องเยาวชนไทยและสิ่งแวดล้อมก็พบว่า นักเรียนชายจะสนใจพูดคุยเรื่องสิ่งแวดล้อมนอกห้องมากกว่านักเรียนหญิง และต้องการให้มีการอภิปรายเรื่องสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนบ่อยขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องยังพบอีกว่า เพศก็เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด ดังเช่นการศึกษาของ Cornwell (1989: 1096-A) ในเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงเกี่ยวกับความวิตกกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า เพศชายและเพศหญิงจะมีความวิตกกังวลในประเด็นปัญหาการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแตกต่างกันมากที่สุด ส่วนปัญหาแหล่งทรัพยากรและพลังงานมีความแตกต่างกันน้อยที่สุด และเพ็ญศรี วิชัยสนิท (2539: 231-243) ได้เสนอบทความเรื่อง สตรีกับสิ่งแวดล้อม สารสำคัญของ

บทความนี้ชี้แนะว่า สตรีจะให้ความสนใจและมีบทบาทในการเป็นผู้นำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในบ้านพักอาศัย ในขณะที่สิ่งแวดล้อมนอกบ้าน อันได้แก่ มลภาวะต่างๆ ทั้งในเรื่องมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และสารพิษต่างๆ รวมถึง สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้และต้นน้ำลำธารนั้นสตรีส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงความสนใจเรื่องนี้เท่าที่ควร นอกจากนี้การศึกษาของ ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 149) เรื่องความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทย พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เพศชายจะมีความสนใจเกี่ยวกับการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน รวมทั้งปัญหามลพิษทางน้ำสูงกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงจะให้ความสนใจเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ เสียง ฯลฯ ปัญหามลพิษจากกากของเสียและสารอันตรายสูงกว่าเพศชาย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า เพศเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “เพศชายน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าเพศหญิง” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับเพศหญิงแล้ว เพศชายน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

1.2 อายุ

อายุเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่บ่งชี้รุ่นปีเกิดของประชากร ความแตกต่างของรุ่นอายุย่อมส่งผลต่อประสบการณ์ชีวิต แนวความคิด พฤติกรรม รวมถึงความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุดด้วยเช่นกัน

จากการทบทวนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าอายุเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อความตระหนักและความสนใจของประชากรที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (Mohai and Twight, 1987) เช่นงานวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538: 173-174) ได้ทำการสำรวจทัศนคติต่อภาวะทางสังคมในเขตเมือง ปี พ.ศ. 2537 ได้พบข้อมูลที่น่าสนใจจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2536 กล่าวคือ กลุ่มประชากรที่มีอายุมากกว่า 34 ปีขึ้นไปมีความเห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นควรให้ความร่วมมือในการลดมลภาวะที่เกิดในท้องถิ่นมากขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุนันทา สุวรรณโณคม และคณะ (2542: 105-121) พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีหรือมากกว่า) เป็นกลุ่มที่สนใจติดตามสถานการณ์ของป่าชายเลน โดยสามารถให้ข้อมูลว่าป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงและมีความเสื่อมโทรมลงด้วยคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า

และเรक्टर ออกแมน (2542) ได้ทำการศึกษาความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นต่อ ปัญหาไฟป่า กรณีศึกษาชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว พบว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะมีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาไฟป่าดีกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ การศึกษาของ Burger and Others (2001: 265-280) เกี่ยวกับการเปรียบเทียบความวิตกกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรในเขต Hanford และ Idaho National Engineering and Environmental Laboratory (INEEL) พบว่า ประชากรที่มีอายุ 46-87 ปีทั้งในเขต Hanford และ INEEL จะมีความวิตกกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาคือ ประชากรที่มีอายุ 31-45 ปี และประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ตามลำดับ

นอกจากอายุจะมีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้วยังพบว่าอายุก็มีความสัมพันธ์กับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดด้วย ดังเช่น การศึกษาของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2539: 117-180) พบว่า ในปี พ.ศ. 2538 ปัญหาการจราจรได้รับความสนใจจากคนทุกระดับอายุ ส่วนปัญหาที่อยู่อาศัยจะได้รับความสนใจจากกลุ่มที่อายุมากกว่า 50 ปี และปัญหาขยะมูลฝอยนั้นคนกลุ่มอายุน้อยให้ความสนใจมากกว่ากลุ่มอายุอื่นรวมถึงปัญหาอากาศเสียซึ่งพบว่ากลุ่มที่ให้ความสำคัญกับปัญหานี้มากที่สุด คือ กลุ่มประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และการศึกษาของ ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 146) ที่พบว่า ประชากรยิ่งมีอายุเพิ่มสูงขึ้นเท่าใดจะยังมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน รวมทั้งปัญหามลพิษทางน้ำเพิ่มสูงขึ้นเท่านั้น แต่กลับมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษจากกากของเสียและสารอันตราย รวมทั้งมลพิษทางอากาศ เสียง ฯลฯ ลดต่ำลง โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะ ที่การศึกษาของ รพีพรรณ สุวรรณณัฐ โชติ (2543: 9-21) พบว่า เยาวชนจะมีความตระหนักว่าปัญหาโอโซนถูกทำลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของโลกมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการมีประชากรมากเกินไป และปัญหามลพิษทางอากาศ ตามลำดับ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างของอายุจะมีผลต่อความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุด ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่มีอายุมากกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่าแล้ว ผู้ที่มีอายุมากกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

1.3 สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของขั้นตอนชีวิตจากสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่ง และอาจเป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบต่อบุคคลที่อยู่ในครอบครัวและที่อยู่ในความดูแลซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความคิด มโนทัศน์ เจตคติ การกระทำ ซึ่งน่าจะมีผลต่อความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดด้วย

งานวิจัยของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2539: 164-165) พบว่าในปี พ.ศ. 2538 ผู้ที่แต่งงานแล้วจะมีความตระหนักต่อมลภาวะที่เกิดในท้องถิ่นมากขึ้นและสนใจที่จะร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวมากกว่าผู้ที่เป็นโสดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้การศึกษาของ หม่อมราชวงศ์ นริศรา จักรพงษ์ (2539) เรื่องสตรีชนบทกับสิ่งแวดล้อมก็พบว่า สตรีที่เคยสมรสแล้วจะมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและสนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่เป็นโสด รวมถึงการศึกษาของสวัสปรียา ธรรมวัฒน์ วิมล (2543: 121-122) เรื่องความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของผู้ประกอบอาชีพขับรถจักรยานยนต์รับจ้างเกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุม และแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของรัฐบาล พบว่า ผู้ขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้างที่สมรสแล้วจะมีความสนใจเกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุม และแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศมากกว่าผู้ที่เป็นโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดก็มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวของ เช่น งานวิจัยของ สุนันทา สุวรรณโณคม, จาริต ดิงศภักดิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2533: 107) ซึ่งทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนซึ่งเกือบทั้งหมดเคยสมรสแล้วนั้นส่วนใหญ่ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยได้รายงานว่าในปัจจุบันชุมชนของพวกเขากำลังประสบปัญหาที่ดินการเกษตรมีขนาดลดลงและคุณภาพดินเสื่อมโทรมมากขึ้น ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางด้านสังคมเสื่อมโทรมลง และ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2537: 172-177) สำรวจพบว่า ประชากรที่แต่งงานแล้วจะให้ความสนใจต่อปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพรรณไม้ อันเกิดจากการสร้างเขื่อนมากกว่าผู้ที่เป็นโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ การศึกษาของ ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 146) พบว่า ผู้ที่ไม่เคยสมรสจะมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดินน้อยกว่าผู้ที่เคยสมรสและกำลังสมรส แต่จะมีความสนใจในปัญหามลพิษทางอากาศเสียง ฯลฯ มากกว่าผู้ที่เคยสมรสและกำลังสมรส ซึ่งความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่สมรสแล้วน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่เป็นโสดแล้ว ผู้ที่สมรสแล้วน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม

2.1 ระดับการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการจัดเกลาทางสังคม ช่วยให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะด้านต่างๆ รวมทั้งเป็นการพัฒนาทัศนคติ ค่านิยมที่เหมาะสม และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคม ดังนั้นการศึกษาน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดด้วยเช่นกัน

การศึกษาในต่างประเทศเช่นการศึกษาของ Van Liere and Dunlap (1980: 181-197) และ Jones and Dunlap (1992) ได้พบข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีความตระหนักและความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าประชากรที่มีการศึกษาดำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ McBeth and Foster (1994: 401-411) ที่พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยและสูงกว่าจะมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเขตชนบทมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำกว่าระดับวิทยาลัย และ การศึกษาของ Trakolis (2001: 665-676) เกี่ยวกับจิตสำนึก การแสดงออก และ ปฏิกริยาของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ Vikos-Aoos ในประเทศกรีซ ผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีความวิตกกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และสนใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีการศึกษาดำกว่า

ส่วนในประเทศไทย การศึกษาของ ชูศักดิ์ วิทยากค์ (2537) เกี่ยวกับการรับรู้และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมเมืองเชียงใหม่ พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าจะมีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด และงานวิจัยของ เรวัตร์ ออกแมน (2542) ที่

พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าและสูงกว่าปริญญาตรีจะมีความรู้และความตระหนักเรื่องปัญหาไฟป่ามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดนั้น การศึกษาของ ผจงสุข เนียมประคิษฐ์ (2542: 150) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด เป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชากรยังมีระดับการศึกษาสูงขึ้นเท่าใดก็จะยังมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดินลดต่ำลงเท่านั้น ในขณะที่ความสนใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษจากกากของเสียและสารอันตราย ปัญหามลพิษทางอากาศ เสียง ฯลฯ จะเพิ่มสูงขึ้น และการศึกษาของ Naiyana Srichai (1989: 833-A) เรื่องการศึกษาความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยซึ่งมีการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตขึ้นไปเข้าใจว่าปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า และการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญสูงสุด นอกจากนี้ งานวิจัยของ สุนันทา สุวรรณาคม และศิริวรรณ ศิริบุญ (2542: 104) เรื่อง บันทึกรายการประชากรและคุณภาพชีวิตของชุมชนจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้บริหารซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีระดับการศึกษาสูงจะให้ความสนใจกับปัญหาเรื่องน้ำเป็นพิเศษรองลงมาคือ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดิน การเก็บกักน้ำตามธรรมชาติ ปัญหาป่าไม้ และคุณภาพดินเลวลง ตามลำดับ

จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำกว่า” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสูงกว่าแล้ว ผู้ที่ไม่มีการศึกษาและประถมศึกษาตอนต้นน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

2.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะทำให้บุคคลเกิดความตระหนักหรือความสนใจในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยอาจเป็นไปได้ในลักษณะการรับทราบข่าวสารหรือข้อคิดเห็นจากผู้ที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้อาจจะรวมถึงข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน

งานวิจัยของ Kanaskar (1992 อ้างถึงใน UNFPA, 1994: 18-19) ในเรื่องการตอบสนองทางประชากรและเทคโนโลยีที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรและการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม โดยการสัมภาษณ์ครัวเรือนในหมู่บ้านบนพื้นที่สูงในประเทศเนปาลจำนวน 300 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนขนาดใหญ่จะให้ความสนใจกับการลดลงของพื้นที่ป่าไม้มากกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก และครัวเรือนขนาดใหญ่ยังมีอัตราการใช้ไม้เพื่อทำเชื้อเพลิงต่อคนต่ำกว่าครัวเรือนขนาดเล็กอีกด้วย และงานวิจัยของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2539: 165-167) พบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวใหญ่จะมีความตระหนักว่าการสร้างเขื่อนไม่คุ้มค่าถ้าต้องแลกกับการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพรรณไม้มากกว่าครอบครัวเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น Postel and Heise (1988) ได้เสนอว่า ครัวเรือนในชนบทที่มีความสัมพันธ์กันแบบปฐมนิคมและมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายจะมีความผูกพันแนบแน่นกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เป็นประชากรกลุ่มนี้มีความตระหนักในสถานการณ์ที่เกิดกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเป็นพิเศษ อันได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำ และการศึกษาของ ธนพรรณ สุนทร (2542: 42-44) เกี่ยวกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมบริเวณตำบลบางกระดี่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในตำบลบางกระดี่ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดกลาง จะมีความตระหนักว่าปัญหาน้ำเสีย ขยะอันตราย และอากาศเสียจากผู้ประกอบการจากอุตสาหกรรม และปัญหาเสียงดังรบกวนจากยานพาหนะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนในขณะนี้

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า” ถึงแม้ว่าจะไม่มีความชัดเจนว่าจำนวนของสมาชิกในครัวเรือนจะมีส่วนทำให้ความสนใจในประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่าแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

2.3 อาชีพ

อาชีพที่แตกต่างกันของบุคคลจะแสดงถึงความแตกต่างในลักษณะงานที่บุคคลนั้นรับผิดชอบ ซึ่งปัจจัยด้านอาชีพนี้ได้มีผู้เคยศึกษาไว้เช่น Durkhiem (1967) ที่ระบุว่า อาชีพจะเป็นสิ่งที่กำหนดความคิด ทักษะคติ ทัศนคติ และมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นในกรณีนี้จึงได้มีแนวความคิดว่า อาชีพน่าจะมีการสัมพันธ์กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรด้วยเช่นกัน

การศึกษาของ Van Liere and Dunlap (1980: 181-197) พบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพที่มีเกียรติทางสังคม ได้แก่ ผู้บริหารและนักวิชาการ จะเป็นกลุ่มที่มีความวิตกกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ McBeth and Foster (1994: 401-411) ที่พบว่า ผู้ที่มีอาชีพวิชาชีพจะมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเขตชนบทมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพวิชาชีพ ส่วนในประเทศไทยการศึกษาของ ชูศักดิ์ วิทยภัค (2537) พบว่า ความแตกต่างในอาชีพมีผลต่อความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มผู้ที่มีอาชีพรับราชการจะมีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน อาชีพเกษตรและอื่นๆ และอาชีพค้าขายธุรกิจ ตามลำดับ รวมถึงงานวิจัยของเรวัตร ออกเม้น (2542) ก็พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่มีอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจจะเป็นกลุ่มที่มีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาไฟป่ามากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ ประพล มิลินทจินดา (2542: 57-58) ได้ศึกษาเรื่องความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวจะมีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม มากที่สุด รองลงมาคือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอาชีพประมง และอาชีพอื่นๆ ตามลำดับ

สำหรับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรให้ความสนใจมากที่สุดนั้น การศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ และชเนตติ มิลินทางกุล (2541: 139-160) พบว่า ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมจะมีความตระหนักว่าสภาพป่าชายเลนในท้องที่อำเภอเมืองสมุทรสาครมีสภาพทั้งเสื่อมโทรมและลดลงในสัดส่วนที่สูงที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มประชากรที่มีอาชีพประมง และไม่ได้ประกอบอาชีพ ตามลำดับ ในขณะที่การศึกษาของ ปรีชา อุปโยชิน และ ชาญคณิต ก.สุริยะมณี (2527: 3-4, 27-29) พบว่า ผู้บริหารระดับสูงจะให้ความสนใจกับปัญหามลพิษมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาป่าไม้เสื่อมโทรม ปัญหาการใช้ที่ดิน และปัญหาทางการเกษตร ตามลำดับ นอกจากนี้ เครือข่ายความร่วมมือมหาวิทยาลัยไทยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม (2542: 42-46) ได้ทำการสำรวจและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจะให้ความสนใจกับปัญหาน้ำเสียเป็น

ปัญหาอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ปัญหาอากาศเสีย และปัญหากากของเสีย ตามลำดับ นอกจากนี้งานวิจัยของ Tucker and Napier (2001: 219-233) พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีความตระหนักว่าสารเคมีจากการเกษตรส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ การทำลายสัตว์ป่า และเป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนและสัตว์เลี้ยง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ประกอบการอาชีพวิชาชีพ วิชาการและบริหารน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพแล้ว ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรและเหมืองแร่ น่าจะมี ความสนใจต่อปัญหา มลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

2.4 รายได้ของครัวเรือน

รายได้เป็นเครื่องแสดงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากร และน่าจะมีผลต่อความคิด ทักษะคิด ความสนใจของประชากร ดังนั้นความแตกต่างของรายได้น่าจะมีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดด้วย

United Nations (1985 อ้างถึงใน United Nations, 1997: 19) ได้ทบทวนและประเมินแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับประชากรโลก สารระสำคัญสามารถสรุปได้ว่า ผู้มีรายได้ต่ำและกลุ่มคนจนในประเทศกำลังพัฒนาจะเป็นกลุ่มที่ตกตวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และขาดการเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมในฐานะของปัจจัยที่จะช่วยให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดี และ Kanaskar (1992 อ้างถึงใน UNFPA: 18-19) ศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลางของหมู่บ้านชนบทบนพื้นที่สูงในประเทศเนปาลจะมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยกว่าครัวเรือนครัวเรือนที่มีรายได้สูง รวมถึงการศึกษาของ McBeth and Foster (1994: 401-411) ที่พบว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่า 40,000 ดอลลาร์ต่อปีจะมีความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเขตชนบทมากกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 39,999 ดอลลาร์ต่อปี สำหรับการศึกษาของไทย กชกร อนุชา (2540: 53) พบว่า สมาชิก อบต.ที่มีรายได้มากกว่า 6,500 บาทต่อเดือนนั้นมีความตระหนักต่อปัญหาขยะและต้องการกำจัดประเภทขยะก่อนทิ้งมากกว่าสมาชิก อบต.ที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,500 บาท นอกจากนี้การศึกษาของ เรวัตร ออกแมน (2542: 102) พบว่า ความ

ตระหนักต่อปัญหาไฟฟ้าของประชาชนในท้องถิ่นจะแปรผัน โดยตรงกับรายได้ของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดนั้น ผงงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 151-152) ได้ศึกษาพบว่า ประชากรยังมีรายได้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นเท่าใด ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดินจะยิ่งลดต่ำลง แต่ความสนใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษจากกากของเสียและสารอันตราย ปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ ส่วนใหญ่จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และงานวิจัยของ ธนพรรณ สุนทร (2542: 42-44) พบว่า ผู้ที่มีรายได้รวมของครัวเรือนต่อเดือนมากกว่า 5,000 บาทจะให้ความสนใจต่อปัญหาเสียงรบกวน ปัญหาอากาศเสีย และปัญหาความแออัดของชุมชน พร้อมทั้งให้ข้อมูลว่าปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่ปัจจุบันมีระดับความรุนแรงจนน่าเป็นห่วง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุด ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ใน

ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ 15,000 บาทขึ้นไปแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

3. ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม

3.1 เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะมีลักษณะที่ต่างกันทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม รวมถึงการเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆ การที่บุคคลอยู่ในเขตที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันน่าจะมีค่านิยม ทักษะ ทักษะ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์และความสนใจที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นเขตที่อยู่อาศัยน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรสนใจมากที่สุดด้วย

จากงานวิจัยของ Van Liere and Dunlap (1980: 181-197) พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีความวิตกกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท และการศึกษาของ Jones and Dunlap (1992: 28) ก็พบว่า ประชากรในเมืองจะมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าประชากรในชนบท นอกจากนี้ ประมวล พูนสังข์ (2536) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีความตระหนักต่อปัญหาขยะมูลฝอยอันตรายสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 148) ที่พบว่า ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองจะมีระดับความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท และยังพบว่าเขตที่อยู่อาศัยก็มีความสัมพันธ์กับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่อยู่ในเขตเมืองจะมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดินต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท แต่ผู้ที่อยู่ในชนบทจะมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษจากกากของเสียและสารอันตราย ปัญหามลพิษทางอากาศ เสียง ฯลฯ ต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมือง

สำหรับในประเทศไทยญี่ปุ่น Ministry of Foreign Affairs (1974: 145-150) ทำการสำรวจความคิดเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในประเทศ โดยการสัมภาษณ์ประชากร 3,000 รายทั่วประเทศ พบว่า ประชากรในเมืองใหญ่ตระหนักว่าปัญหามลพิษทางอากาศเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด ในขณะที่ประชากรในเขตชนบทกลับเห็นว่าปัญหาการลดลงของพื้นที่สีเขียวและปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด และการศึกษาของ ดวงจันทร์ อาภาวิชรุฒม์ เจริญเมือง (2536: 188-225) เรื่องการเติบโตของเมืองและสภาวะแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองให้ความสนใจกับปัญหาการจราจรมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาอากาศเสีย น้ำเสีย ปัญหาอาคารสูง โบราณสถานถูกทำลายและอื่นๆ ตามลำดับ รวมถึงงานวิจัยของ หม่อมราชวงศ์ นริศรา จักรพงษ์ (2539) พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สตรีชนบทให้ความสนใจและต้องการให้แก้ปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ รองลงมาคือ ปัญหาป่าไม้และสัตว์ป่า ปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ ตามลำดับ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยกับความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนสนใจมากที่สุด ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

3.2 ภาคที่อยู่อาศัย

ความแตกต่างของภาคที่อยู่อาศัยของประชากร จะบ่งชี้ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน (จันง อธิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2533: 153-161) ดังนั้นภาคที่อยู่อาศัยน่าจะมีผลต่อความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดด้วยเช่นกัน

การศึกษาของ อรพินท์ พุมภักทราชา และดวงสิทธิ์ จันทวี (2536) เรื่องทัศนคติของคนไทยต่อโรงงานผลิตไฟฟ้านิวเคลียร์ และอันตรายจากผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมพบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความตระหนักว่าภาคนิวเคลียร์จะสร้างผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมสูงสุด รองลงมาคือประชากรที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง (รวมทั้งกรุงเทพมหานคร) ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ และงานวิจัยของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538: 90-100) ที่พบว่า ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครจะให้ความสำคัญกับปัญหาจราจรมากกว่าเขตเมืองในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ นอกจากนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำรายงานการสำรวจทัศนคติของประชากรเกี่ยวกับภาวะทางสังคม พ.ศ. 2541 ข้อมูลเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบสัมภาษณ์ในกรุงเทพมหานครจะมีสัดส่วนของความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมสูงสุด รองลงมาคือ ผู้ตอบสัมภาษณ์ในภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542: 46)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างภาคที่อยู่อาศัยกับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดนั้น การศึกษาของ หม่อมราชวงศ์ นริศรา จักรพงษ์ (2539) เรื่องผู้หญิงชนบทกับสิ่งแวดล้อมพบว่า ผู้นำสตรีชนบทในภาคเหนือจะมีสนใจปัญหาดินเสื่อมโทรมซึ่งเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่ามากกว่าผู้นำสตรีชนบทในภาคอื่นๆ รองลงมาคือ ผู้นำสตรีจากภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ รวมถึงการศึกษาของผจงสุข เนียมประดิษฐ์ (2542: 152-153) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาคที่อยู่อาศัยกับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดเป็นความสัมพันธ์ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือจะให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดินสูงที่สุด ในขณะที่ผู้อาศัยอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานครจะให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำสูงกว่าผู้อยู่อาศัยอื่นๆ สำหรับความสนใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษจากกากของเสียและสารอันตรายนั้นพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวสูงที่สุด นอกจากนี้งานวิจัยของ สาริต ภริมย์ไชย (2543) เรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานในพื้นที่ระดับตำบลในภาคตะวันออกเฉียง

เหนือ พบว่า ปัญหาความแห้งแล้งเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรในภูมิภาคนี้ให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ปัญหาขยะ และปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดิน ตามลำดับ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาคที่อยู่อาศัยกับความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครน่าจะมีการให้ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคอื่นๆ” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือน่าจะมีการให้ความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

3.3 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน

ข่าวสารมีอิทธิพลต่อการทัศนคติ ความรู้ ความสนใจ รวมถึงพฤติกรรมของบุคคลผู้รับข่าวสารนั้น ผู้ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมจากแหล่งข่าวที่แตกต่างกันน่าจะทำให้ผู้นั้นมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันด้วย

งานวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม และคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) เกี่ยวกับภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรและจิตวิทยาอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ: กรณีพายุเฮอร์นีย์ ปี 2532 พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่น่าจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับได้ฝุ่นเฮอร์นีย์จากสื่อมวลชน (โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์) และเพื่อนบ้าน จะมีความตระหนักต่อความรุนแรงของอุทกภัยและวาทภัยที่จะเกิดขึ้นและมีการเตรียมพร้อมจากเหตุการณ์ดังกล่าวมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ติดตามข่าว และการศึกษาของสุริยา วีรวงศ์ (2542: 28-45) ศึกษาเรื่องการรับรู้และพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของคนกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์ วิทยุ แผ่นประกาศและบุคคล จะมีความตระหนักต่อปัญหามลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และอันตรายจากการใช้ยามากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากแหล่งใดเลย นอกจากนี้การศึกษาของประพล มิลินทจินดา (2542: 60-61) พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์จะมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดนั้น การศึกษาของ Naiyana Srichai (1989: 833-A) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และนิตยสาร/บทความ รองลงมาคือ บทเรียนในมหาวิทยาลัย ต่างเข้าใจว่า

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า และการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญสูงที่สุด ส่วนการเพิ่มขึ้นอย่างมากของประชากร และปัญหามลพิษทางอากาศจะให้ความสำคัญน้อยที่สุด และงานวิจัยของ หม่อมราชวงศ์ นริศรา จักรพงษ์ (2539) พบว่า ผู้นำสตรีที่ได้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์นั้นจะสนใจ ปัญหาของทรัพยากรน้ำ ป่าไม้และสัตว์ป่ามากที่สุด ผู้นำสตรีที่ได้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และสื่อ บุคคลให้ความสนใจข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาดิน ขยะมูลฝอยและเรื่องสารพิษมากที่สุด และผู้นำสตรีที่ได้รับข่าวสารจากสื่อบุคคลจะให้ความสนใจกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในที่อยู่อาศัยที่ส่งผลกระทบต่อ สุขภาพมากที่สุด

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด ดังนั้นการศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งจากสื่อและจากบุคคลน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เฉพาะจากสื่อหรือบุคคลเพียงอย่างเดียว และไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเลย” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ใน ครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งจากสื่อและบุคคลน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษ จากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่า ปัญหาป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

3.4 การได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน

ประชากรที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม จะให้ความสนใจและใส่ใจต่อ ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากปัญหาดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลและครัวเรือนโดยตรง ยิ่ง ถ้าหากได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมมากเท่าใด ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมน่าจะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

งานวิจัยของ กอบกุล สามัคคี (2533) เรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ทางสังคมของ โครงการคอคอดกระ ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ได้รับความเดือดร้อนเพราะตั้งถิ่นฐานอยู่ในแนว ทางผ่านของโครงการจะตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นหากมีการสร้างโครงการ โดยเฉพาะ การทำลายระบบนิเวศสัตว์ทะเลวัยอ่อนและป่าชายเลนมากกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้รับความเดือดร้อน และ Shimizu (1991: 72-73) รายงานการสำรวจความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่น พบว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศและน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมจะเป็นกลุ่มที่มีความ

ตระหนักว่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีความเลวร้ายกว่าเมื่อ 15 ปีที่แล้วมากกว่ากลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้ การศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ และสุนันทา สุวรรณโณคม (2540: 141-156) พบว่า ทั้งชายและหญิง ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการลดลงหรือเสื่อมโทรมลงของป่าชายเลนเป็นกลุ่มที่มีความตระหนักต่อปัญหาดังกล่าวมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับความเดือดร้อน พร้อมทั้งยังต้องการให้เพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดด้วย

สำหรับประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดนั้น การศึกษาของศิริพร ขอบชื่น (2532: 72-73) ในเรื่องความคิดเห็นของพัฒนากรในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่รับผิดชอบจะให้ความสำคัญกับปัญหาป่าไม้มากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาด้านน้ำ ปัญหาด้านดิน และปัญหาด้านการจัดสภาพแวดล้อมชุมชน ตามลำดับ และ งานวิจัยของ สุนันทา สุวรรณโณคม และศิริวรรณ ศิริบุญ (2542: 79) เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่ท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล ประชากรได้ประสบกับปัญหาการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้และการลดลงของคุณภาพน้ำทะเล จะให้ความสำคัญกับปัญหาป่าไม้ ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง และปัญหาความสกปรกของชายหาดในระดับที่มากที่สุด ในขณะที่พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เหล่านี้จะให้ความสนใจกับมลพิษทางอากาศ และมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนกับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุด ดังนั้นการศึกษารั้วนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า “ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม” และ “เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมน่าจะมี ความสนใจปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าต่อปัญหาป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน”

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาผลงานวิจัยต่างๆ ชำรงค้น ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

สมมติฐานของการศึกษา

การเปรียบเทียบความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยในปี พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2541 ได้กำหนดสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปนี้

สมมติฐานหลัก

ผู้ที่มีปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมต่างกัันน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สนใจมากที่สุดแตกต่างกัน และ สัดส่วนของความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเพิ่มขึ้นในช่วงเวลา 5 ปีของการสำรวจ

สมมติฐานรอง

เรื่องความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

1. เพศชายน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าเพศหญิง
2. ผู้ที่มีอายุมากกว่าน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า
3. ผู้ที่สมรสแล้วน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ
4. ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีระดับการ ระดับศึกษาค่ำกว่า
5. ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหา สิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า
6. ผู้ที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ วิชาการและบริหารน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมาก กว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นๆ
7. ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า
8. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขต ชนบท
9. ผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครน่าจะมี ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัย อยู่ในภาคอื่นๆ

10. ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งจากสื่อและจากบุคคลน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเฉพาะจากสื่อหรือบุคคลเพียงอย่างเดียว และไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

11. ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมน่าจะมีความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม

เรื่องประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรไทยสนใจมากที่สุด

1. เมื่อเปรียบเทียบกับเพศหญิงแล้ว เพศชายน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

2. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่าแล้ว ผู้ที่มีอายุมากกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

3. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่เป็่นโสดแล้ว ผู้ที่สมรสแล้วน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

4. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสูงกว่าแล้ว ผู้ที่ไม่มีการศึกษาและประถมศึกษาตอนต้นน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

5. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่าแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่าน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

6. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพแล้ว ผู้ประกอบอาชีพเกษตรและเหมืองแร่ น่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากอากาศของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

7. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ 15,000 บาทขึ้นไปแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

8. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

9. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

10. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งจากสื่อและบุคคลน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

11. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมน่าจะมีความสนใจต่อปัญหามลพิษจากกากของเสีย สารอันตรายและมลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ เสียงและอื่นๆ น้อยกว่าปัญหาการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า การพังทลายและการเสื่อมโทรมของดิน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงในความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรไทยสนใจมากที่สุดจากปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2541

2. ทำให้ทราบความแตกต่างในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชากรไทยและประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรไทยสนใจมากที่สุดระหว่าง พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2541

3. เพื่อเป็นประโยชน์แก่งานราชการในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชากรสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งหาแนวทางและวิธีปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดพฤติกรรมในการรักษาและร่วมแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย